

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)
den 5 juni 1997*

I de förenade målen C-64/96 och C-65/96,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Landesarbeitsgericht Hamm (Tyskland), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i de vid den nationella domstolen anhängiga målen mellan

Land Nordrhein-Westfalen

och

Kari Uecker

samt mellan

Vera Jacquet

och

Land Nordrhein-Westfalen

angående tolkningen av artikel 48.2 i EG-fördraget och artiklarna 7.1 och 11 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2),

meddelar

* Rättegångsspråk: tyska.

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.C. Moitinho de Almeida (referent) samt domarna C. Gulmann och J.-P. Puissochet,

generaladvokat: N. Fennelly,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Land Nordrhein-Westfalen, kärke i det mål vid den nationella domstolen som avses i mål C-64/96, genom advokaten Freiherr von Boeselager, Hamm,
- Vera Jacquet, kärke i det mål vid den nationella domstolen som avses i mål C-65/96, genom advokaten Manfred Nagel II, Bochum,
- Kari Uecker, svarande i det mål vid den nationella domstolen som avses i mål C-64/96, genom advokaterna Erhard Hesselink och Reinhold Brandt, Münster,
- Land Nordrhein-Westfalen, svarande i det mål vid den nationella domstolen som avses i mål C-65/96, genom advokaten Jörg Wünnenberg, Bochum,
- Tysklands regering, genom Ernst Röder, Ministerialrat, förbundsekonoministeriet, och Sabine Maaß, Regierungsrätin zur Anstellung, samma ministerium, båda i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom Catherine de Salins, sous-directeur, utrikesministeriets rättsavdelning, och Claude Chavance, secrétaire des affaires étrangères, samma avdelning, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske rådgivaren Peter Hillenkamp och Pieter van Nuffel, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 6 februari 1997 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Landesarbeitsgericht Hamm har genom beslut av den 26 januari 1996 (C-64/96) och den 1 mars 1996 (C-65/96), vilka inkom till domstolen den 8 mars samma år, begärt att domstolen enligt artikel 177 i EG-fördraget skall meddela ett förhandsavgörande avseende tre frågor, likadana i båda målen, om tolkningen av artikel 48.2 i EG-fördraget och av artiklarna 7.1 och 11 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2).
- 2 Frågorna har uppkommit i tvist mellan å ena sidan Kari Uecker och å andra sidan Vera Jacquet och Land Nordrhein-Westfalen.
- 3 Kari Uecker är norsk medborgare och Vera Jacquet är rysk medborgare. De undervisar i norska språket respektive ryska språket vid tyska universitet, de är gifta med tyska medborgare och är bosatta i Tyskland. Av akterna i målen vid den nationella domstolen framgår att de sistnämnda är yrkesverksamma i Tyskland.

4 Kari Uecker och Vera Jacquet ingick anställningsavtal med Land Nordrhein-Westfalen om tjänster som lektor i främmande språk den 24 september 1990 vid universitetet i Münster respektive den 14 mars 1994 vid universitetet i Bochum. Dessa avtal var av flera skäl tidsbegränsade, bland annat på grund av tillämpningen av 57b § 3 stycket i Hochschulrahmengesetz (nedan kallad HRG), vilket beträffande det förstnämnda avtalet innebar att det upphörde att gälla den 30 september 1994 och beträffande det andra avtalet att det upphörde att gälla den 30 september 1996.

5 I 57b § 3 stycket i HRG föreskrivs följande:

”Det finns likaså saklig grund till att ingå ett tidsbegränsat anställningsavtal med en lärare i främmande språk som har särskilda arbetsuppgifter, eftersom lärarens uppgifter huvudsakligen består i utbildning på ett främmande språk (lektor).”

6 Kari Uecker och Vera Jacquet väckte talan vid Arbeitsgericht Münster respektive Arbeitsgericht Bochum i syfte att få fastställt, vad gäller Kari Uecker, att överenskommelsen om att tidsbegränsa anställningsavtalet är ogiltig och, vad gäller Vera Jacquet, förekomsten av ett anställningsförhållande utan tidsbegränsning parterna emellan.

7 Kari Uecker har som grund för sin talan hävdats att 57b § 3 stycket i HRG står i strid med artikel 28 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992, som trädde i kraft den 1 januari 1994 (nedan kallat EES-avtalet) och med artikel 48.2 i fördraget och har åberopat domstolens dom av den 20 oktober 1993 i mål C-272/92, Spotti (Rec. 1993, s. I-5185). Det faktum att hennes anställningsavtal hade ingåtts innan EES-avtalet trädde i kraft hade enligt henne ingen betydelse, eftersom det borde tolkas i enlighet med domstolens rättspraxis.

- 8 Till stöd för sin talan har Vera Jacquet likaså åberopat det faktum att 57b § 3 stycket i HRG enligt domstolens rättspraxis inte längre skulle vara tillämplig. Hon har dessutom åberopat rätten till likabehandling som föreskrivs i artikel 11 i förordning nr 1612/68 och i artikel 7 i kommissionens förordning (EEG) nr 1251/70 av den 29 juni 1970 om arbetstagares rätt att stanna kvar inom en medlemsstats territorium efter att ha varit anställd där (EGT L 142, s. 24).
- 9 Kari Ueckers talan vann bifall i dom av den 23 september 1994 av Arbeitsgericht Münster, som likaledes fann stöd för sin dom i artikel 11 i förordning nr 1612/68. Land Nordrhein-Westfalen överklagade denna dom till Landesarbeitsgericht Hamm.
- 10 Vera Jacquets talan ogillades däremot i dom av den 28 april 1995 av Arbeitsgericht Bochum som grundade sin dom på 57b § 3 stycket i HRG. Vera Jacquet överklagade denna dom till Landesarbeitsgericht Hamm.
- 11 Landesarbeitsgericht Hamm har i sin begäran om förhandsavgörande klargjort att den inte delar den ståndpunkt som Oberverwaltungsgericht Münster intog den 12 februari 1990 (12 A 2363/87 NVwZ 1990, s. 889), enligt vilken artikel 11 i förordning nr 1612/68 inte är tillämplig när en utlänning som inte själv är medborgare i någon medlemsstat lever med sin make som är medborgare i en medlemsstat inom vars territorium den sistnämnde är yrkesverksam. Enligt Oberverwaltungsgericht Münster skulle det i artikel 11 förutsättas att medborgaren i en medlemsstat är yrkesverksam tillsammans med sin maka i en annan medlemsstat än den där han är medborgare. Den nationella domstolen accepterar emellertid inte den bakomliggande grundsatsen till denna ståndpunkt, enligt vilken gemenskapsrättens bestämmelser om fri rörlighet inte kan åberopas av medborgare i en medlemsstat mot den stat där han är medborgare, eftersom rättsförhållanden mellan en medlemsstat och dess egna medborgare inte omfattas av gemenskapsrätten.

12 Den nationella domstolen noterar för övrigt att det kan ifrågasättas om de grundläggande principerna för en gemenskap som är på väg mot en Europeisk union alltjämt tillåter att en medlemsstat fortsätter att gentemot de egna medborgarna tillämpa en nationell bestämmelse som strider mot artikel 48.2 i fördraget.

13 Eftersom Landesarbeitsgericht Hamm ansåg att dess beslut berodde på tolkningen av bestämmelser i gemenskapsrätten, beslutade den att vilandeförklara målet och att ställa följande frågor till EG-domstolen:

”1) Kan även en person som själv inte är medborgare i någon av medlemsstaterna men som är gift med en person som är medborgare och yrkesverksam i den medlemsstat där makarna är bosatta åberopa sig på den rättighet som följer av artikel 11 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen?

2) För det fall att fråga 1 skall besvaras jakande: Omfattar denna rättighet att ’ta anställning’ inom hela den berörda medlemsstatens territorium som tillkommer den make som inte är medborgare i någon medlemsstat ett anspråk på att en arbetsgivare i den berörda medlemsstaten skall behandla den maken på samma sätt som arbetsgivaren skulle vara tvungen att behandla den andra maken som är medborgare i denna medlemsstat vad gäller anställnings- och arbetsvillkor, särskilt vad gäller förutsättningarna för giltigheten av en anställnings tidsbegränsning?

3) För det fall att även fråga 2 skall besvaras jakande: Ger artikel 7.1 i den ovan nämnda förordningen (EEG) nr 1612/68 jämförd med artikel 48.2 i EEG-fördraget en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat rätt till samma behandling i sin egen medlemsstat som i denna medlemsstat tillkommer

arbetstagare som är medborgare i en annan medlemsstat, och innebär detta att en nationell bestämmelse som domstolen har fastställt att den inte kan tillämpas gentemot de sistnämnda medborgarna inte heller får tillämpas gentemot ifrågavarande medlemsstats egna medborgare och deras äkta makar som inte är medborgare i någon medlemsstat?”

- 14 Genom beslut av domstolens ordförande av den 21 mars 1996 har dessa båda mål förenats vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet och domen.

Den första frågan

- 15 Genom sin första fråga vill den nationella domstolen i huvudsak veta om en person som är medborgare i tredje land och som är gift med en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat kan åberopa den rättighet som stadgas i artikel 11 i förordning nr 1612/68 inom samma medlemsstats territorium då arbetstagaren är yrkesverksam i den staten.
- 16 Det framgår av fast rättspraxis att fördragets bestämmelser om fri rörlighet för arbetstagare och den reglering som antagits för att genomföra dessa bestämmelser inte kan tillämpas i situationer som inte har någon som helst anknytning till de förhållanden som avses i gemenskapsrätten och där samtliga element begränsar sig till inre angelägenheter i en enda medlemsstat (dom av den 27 oktober 1982 i förenade målen 35/82 och 36/82, Morson och Jhanjan, Rec. 1982, s. 3723, punkt 16, av den 17 december 1987 i mål 147/87, Zaoui, Rec. 1987, s. 5511, punkt 15, av den 28 januari 1992 i mål C-332/90, Steen, Rec. 1992, s. I-341, punkt 9, av den 22 september 1992 i mål C-153/91, Petit, Rec. 1992, s. I-4973, punkt 8, och av den 16 december 1992 i mål C-206/91, Koua Poirrez, Rec. 1992, s. I-6685, punkt 11).

- 17 Följaktligen skulle gemenskapsrättens regler om fri rörlighet för arbetstagare inte kunna tillämpas i de fall då en arbetstagare aldrig har utövat sin rätt till fri rörlighet inom gemenskapen.
- 18 Av beslutet om hänskjutande framgår att makarna till Kari Uecker och Vera Jacquet är tyska medborgare, som är bosatta i Tyskland och arbetar inom denna medlemsstats territorium och som aldrig har utövat rätten till fri rörlighet inom gemenskapen.
- 19 Under dessa förhållanden kan inte en familjemedlem till en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat åberopa gemenskapsrätten för att ifrågasätta giltigheten av tidsbegränsningen av den egna anställningen inom samma medlemsstats territorium, eftersom nämnda arbetstagare aldrig har utövat sin rätt till fri rörlighet inom gemenskapen.
- 20 Denna slutsats ändras inte av det faktum att det i den tyska språkversionen av artikel 11 i förordning nr 1612/68, till skillnad från vad som är fallet i andra språkversioner av denna bestämmelse (den engelska, den danska, den spanska, den svenska och den finska), inte anges att den gäller makar och underhållsberättigade barn till en medborgare i en medlemsstat när denne är anställd eller driver rörelse "inom en annan medlemsstats territorium", utan det endast står "inom en medlemsstats territorium".
- 21 Att tillerkänna makan till en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat rätt att ta anställning i den medlemsstat där arbetstagaren är yrkesverksam skulle inte heller stämma med det syfte i artikel 48 i fördraget som förordning nr 1612/68 avser att uppnå, nämligen att göra det möjligt för arbetstagare att röra sig fritt inom de andra medlemsstaternas territorier och att vistas där för att arbeta.

- 22 Slutligen frågar den nationella domstolen om de grundläggande principerna för en gemenskap som är på väg mot en Europeisk union allttjämt tillåter att en medlemsstat fortsätter att tillämpa en nationell bestämmelse som strider mot artikel 48.2 i fördraget gentemot de egna medborgarna och deras makar som kommer från tredje land.
- 23 I detta avseende skall det noteras att det unionsmedborgarskap som föreskrivs i artikel 8 i fördraget inte har till syfte att utvidga det faktiska tillämpningsområdet för fördraget till att även avse interna förhållanden som inte har någon anknytning till gemenskapsrätten. För övrigt föreskriver artikel M i fördraget om Europeiska unionen att ingen bestämmelse i det fördraget skall inverka på fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna, med undantag för de bestämmelser som uttryckligen gör ändringar i dessa fördrag. De eventuella diskrimineringar som medborgarna i en medlemsstat kan bli föremål för med avseende på rätten i den medlemsstaten omfattas av dess tillämpningsområde, vilket innebär att de skall lösas inom ramen för det interna rättsliga systemet i nämnda stat.
- 24 Svaret på frågan är följaktligen att en person som är medborgare i tredje land och gift med en arbetstagarare som är medborgare i en medlemsstat inte kan åberopa den rättighet som stadgas i artikel 11 i förordning nr 1612/68, när denne arbetstagarare aldrig har utövat sin rätt till fri rörlighet inom gemenskapen.
- 25 Med hänsyn till det svar som har givits på den första frågan saknas skäl att besvara den andra och den tredje frågan som endast har ställts i händelse av jakande svar på den första frågan.

Rättegångskostnader

- 26 De kostnader som har förorsakats den tyska och den franska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 26 januari 1996 och av den 1 mars 1996 förts vidare av Landesarbeitsgericht Hamm — följande dom:

En person som är medborgare i tredje land och gift med en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat kan inte åberopa den rättighet som stadgas i artikel 11 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen, när denne arbetstagare aldrig har utövat sin rätt till fri rörlighet inom gemenskapen.

Moitinho de Almeida

Gulmann

Puissochet

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 5 juni 1997.

R. Grass

Justitiesekreterare

J.C. Moitinho de Almeida

Ordförande på tredje avdelningen